

Inspraaknota eerste participatietraject houtskoolschets gemeente Lochem

Tekening Isabelle: Werken, boeren en kinderen; de kinderboerderij

Inhoud

1.	Inleiding	1
2.	Reacties eerste participatieronde houtskoolschets omgevingsvisie	3
2.1	Algemeen.....	3
2.2	Wonen	5
2.3	Bedrijventerreinen, werken en detailhandel	8
2.4	Toerisme en recreatie, stimuleren van de vrije tijdseconomie	9
2.5	Maatschappelijk welvaren en gezondheid.....	10
2.6	Cultuurhistorie.....	12
2.7	Bereikbaar en veilig	13
2.8	Landbouw natuur en landschap	13
2.8.1	Natuur en landschap	14
2.8.2	Landbouw	15
2.9	Klimaatbestendig en energietransitie	18
3.	Conclusie en mogelijke doorwerking in de Omgevingsvisie	21
3.1	Inleiding	21
3.2	Uitwerking per thema op hoofdlijnen	22

In apart document;

Bijlage 1	Beantwoording vragen stakeholders
Bijlage 2	Reacties inwoners, respondenten (Moventem)
Bijlage 3	Tekeningen kinderen
Bijlage 4	Screenshot overleg jongeren

1. Inleiding

In november en december 2020 heeft de gemeente Lochem een participatietraject doorlopen waarin allerlei doelgroepen zijn bevroegd op de verschillende thema's van de omgevingsvisie. Gevraagd is wat men belangrijk vindt voor de toekomst van Lochem. Op welke thema's de gemeente moet inzetten en wat binnen de thema's belangrijk is.

De participatie bestaat uit verschillende trajecten:

- ✓ Vragenlijst en mailing richting 60 stakeholders. Hen is gevraagd de houtskoolschet te lezen en een reactie te geven.
- ✓ Een vragenlijst die voorgelegd is aan het online inwonerspanel Lochem Spreekt (incl. ondernemerspanel) en daarnaast via een open link verspreid is naar alle inwoners van de gemeente Lochem.
- ✓ Een flitspeiling en twee online bijeenkomsten Zon en Wind.
- ✓ Online acceptatiedialogen over het thema klimaatadaptatie.
- ✓ Een tekenwedstrijd onder basisschoolleerlingen.
- ✓ Een online sessie met wethouder met een jongerenraad in oprichting 'Enjoy Lochem' en online vragenlijst speciaal voor jongeren.

Alle participatiemiddelen zijn breed onder de aandacht gebracht onder alle inwoners van Lochem. Niet alleen via de gebruikelijke gemeentelijke kanalen (website, gemeentepagina's en social media) maar ook via online advertising om zo veel mogelijk mensen te bereiken en via partners die we hebben gevraagd in hun kanalen te verspreiden.

Respons

Stakeholders

Ruim 30 stakeholders hebben gereageerd op de houtskoolschets. Het merendeel ca. 27 hebben dit gedaan door het invullen van een vragenlijst. Enkele stakeholders hebben rechtstreeks een reactie verzonden naar gemeente, veelal op één of enkele onderwerpen die hen specifiek aangaan. De belangrijkste resultaten van de vragen en beantwoording van de stakeholders is in bijlage 1 opgenomen.

Inwoners

In totaal hebben 1 383 inwoners de vragenlijst over de omgevingsvisie volledig ingevuld. Onder de 1549 leden van Lochem Spreekt hebben 669 respondenten gereageerd; een respons-rate van 46% vanuit het panel. Daarnaast hebben 714 respondenten gereageerd buiten het panel om via de open link. Met dit aantal kunnen met een betrouwbaarheid van 95% en een foutmarge van 2,57% uitspraken worden gedaan over de populatie.

Het onderzoek onder de Lochemse inwoners en Lochem spreekt is uitgevoerd door onderzoeksbureau Moventum. De rapportage is als bijlage 2 bij deze nota opgenomen.

Tegelijkertijd met de vragenlijst over de omgevingsvisie is ook een vragenlijst 'zon en wind' uitgezet bij het onderzoeksbureau Citisens. In totaal hebben 1272 inwoners de vragenlijst over het grootschalig opwekken van wind- en zonne-energie ingevuld.

De rapportage van het onderzoek komt beschikbaar na de inwoneravonden van 3 en 10 februari 2021.

Jongeren en de tekenwedstrijd onder kinderen

Ondanks de lockdown en het feit dat leerlingen op afstand school hadden hebben in totaal 6 kinderen een tekening ingestuurd. De tekeningen zitten in bijlage 3.

Enjoy Lochem is een jongerenraad in oprichting met de ambitie om de gesprekspartner van gemeente en organisaties zijn om de stem van de jongeren te laten horen. We hebben in een twee uur durende online sessie met wethouder Bert Groot Wesseldijk een gesprek gevoerd over de thema's die bij hen spelen en wat zij belangrijk vinden voor jongeren. Ook hebben ze een vragenlijst ingevuld. Een screenshot van het gesprek en de vragenlijst staan in bijlage 4.

Deze nota

In deze nota wordt verslag gedaan van dit participatietraject. Hoofdstuk 2 beschrijft de reacties van alle doelgroepen op de verschillende thema's. Daarin worden zowel de reacties vanuit de inwoners enquête en de reacties vanuit de stakeholders behandeld.

In hoofdstuk 3 wordt een eerste aanzet gegeven hoe de vele inhoudelijke reacties door zullen werken in het op te stellen voorontwerp van de omgevingsvisie.

Deze rapportage is bedoeld voor bespreking met de Raadswerkgroep.

Na behandeling/bespreking in de raadswerkgroep kunnen aanpassingen worden doorgevoerd en zullen de eerste twee hoofdstukken uiteindelijk als bijlage bij de omgevingsvisie worden opgenomen.

2. Reacties eerste participatieronde houtskoolschets omgevingsvisie

2.1 Algemeen

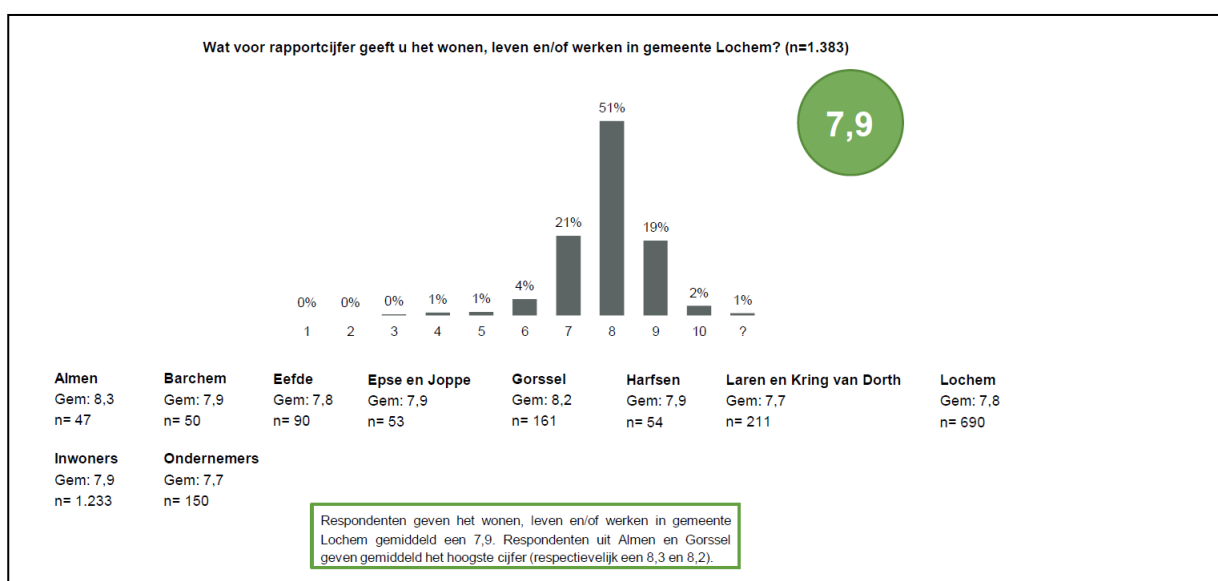
Hiervoor is aangegeven dat zowel stakeholders als inwoners (respondenten) zijn gevraagd hun mening te geven.

Aan stakeholders zijn per thema specifieke vragen gesteld. Bij de inwoners is gevraagd een prioritering in thema's aan te geven en naar de motivering van die prioriteiten.

Voor de inwoners (respondenten) geldt op hoofdlijnen het volgende (zie ook bijlage 2, rapportage bureau Moventem).

Lochem in 2020 (inwoners)

Respondenten (inwoners) geven het wonen, leven en/of werken in gemeente Lochem gemiddeld een 7,9. Respondenten uit Almen en Gorssel geven gemiddeld het hoogste cijfer (respectievelijk een 8,3

en 8,2).

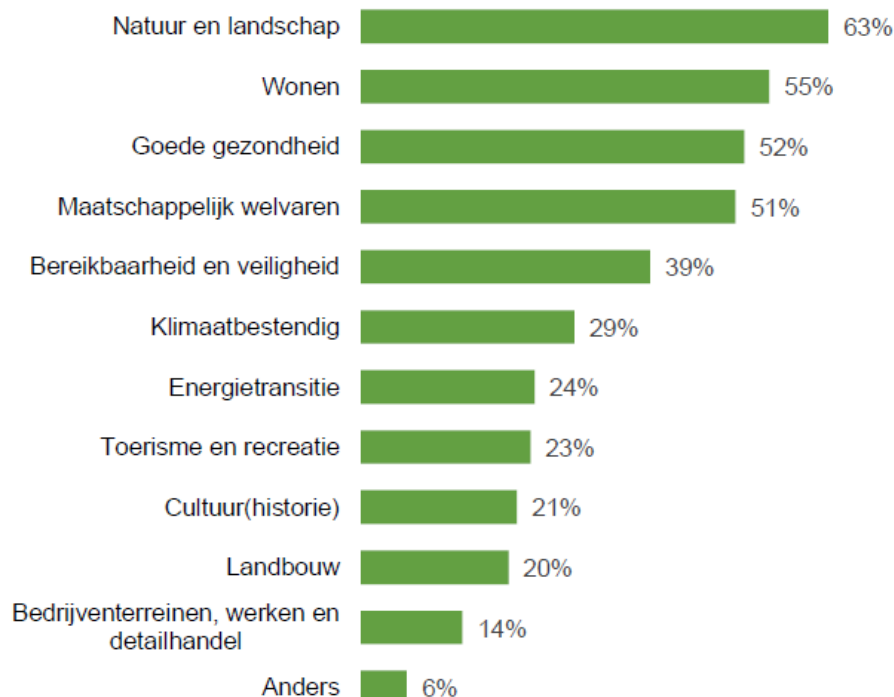
Lochem in 2030

Respondenten is gevraagd aan welke thema's de gemeente aandacht moet besteden de komende jaren. Hiermee ontstaat een prioritering in thema's. Natuur en landschap staan daarin bovenaan. 63% heeft dit thema als belangrijk aangemerkt.

Wonen vormt eveneens een belangrijk aandachtspunt voor de komende jaren, aangemerkt door 55 %.

Een goede gezondheid komt op de derde plaats, door 52 % aangemerkt.

In verlengde daarvan komt het thema 'maatschappelijk welbevinden' dat nagenoeg hetzelfde scoort (51%).

Onderwerpen waar gemeente Lochem volgens de respondenten de komende jaren (tot 2030) vooral aandacht moet besteden?(n=1.383) (Men kon minimaal 2 en maximaal 5 onderwerpen aangeven).

Aan respondenten is ook gevraagd hoe men het leven en/of werken in de gemeente ziet en aan welke onderwerpen men denkt.

Ook hierin komt natuur, rust, groen en ruimte nadrukkelijk naar voren, conform het belang dat men

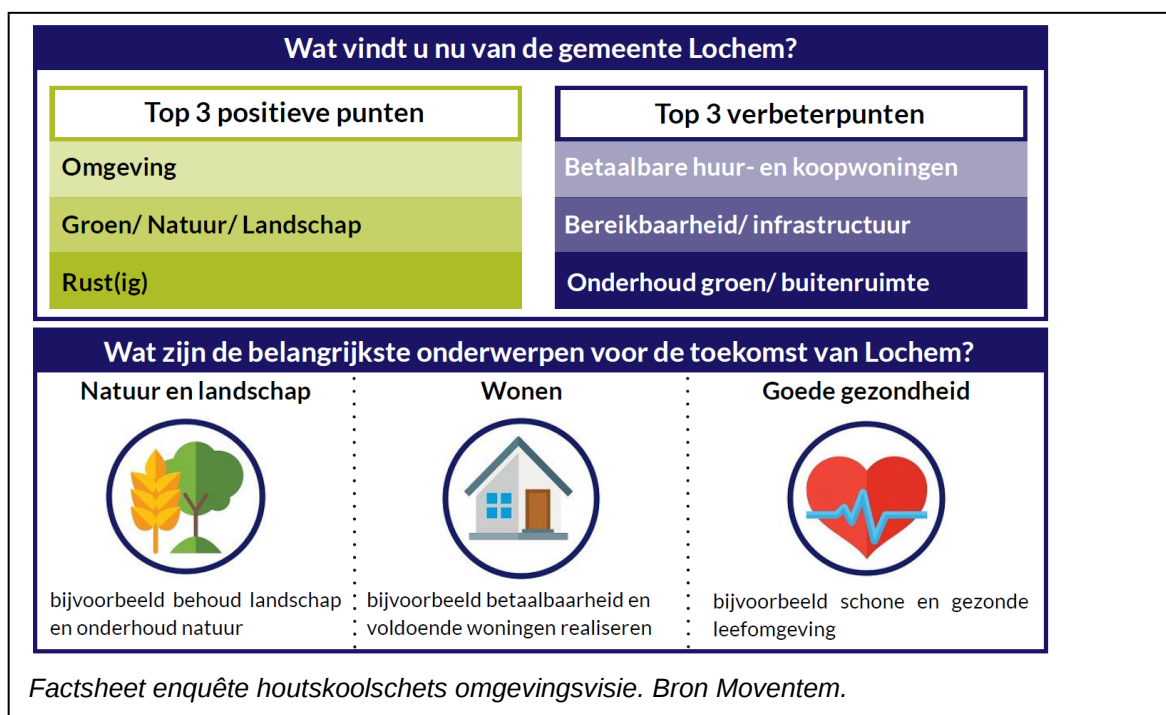

hecht aan de verschillende thema's, zoals hiervoor weergegeven.

Naar oordeel van de respondenten is Lochem in 2030 met name een groene gemeente (48%), een sociale en veilige gemeente (respectievelijk 29 en 28%).

Ruim driekwart van de respondenten (76%) wil de komende tijd het liefst meedenken over de Omgevingsvisie in de gemeente Lochem, via een online enquête. Een derde (33%) zou dit het liefst doen op kleinschalige bijeenkomsten (indien dat weer is toegestaan) en 24% via een interactieve website. Van de respondenten heeft 7% geen behoefte om mee te denken in het vervolgtraject.

Weging prioritering thema's

Met de enquête is een duidelijk beeld ontstaan van de onderwerpen die inwoners van belang achten en die in de omgevingsvisie aandacht behoeven. De gestelde vragen richten zich op onderwerpen die bij inwoners opkomen, wanneer zij denken aan wonen en leven in Lochem. En in het verlengde daarvan welke positieve en verbeterpunten zij zien. De inwoners is ook gevraagd om vijf thema's uit de houtskoolschets te benoemen waar de gemeente de komende jaren aandacht aan moet besteden. En wat de volgorde van belangrijkheid moet zijn..

Deze benadering geeft, zoals al genoemd, een mooi beeld van de onderwerpen die er toe doen voor de inwoners en een volgorde; of prioritering van thema's.

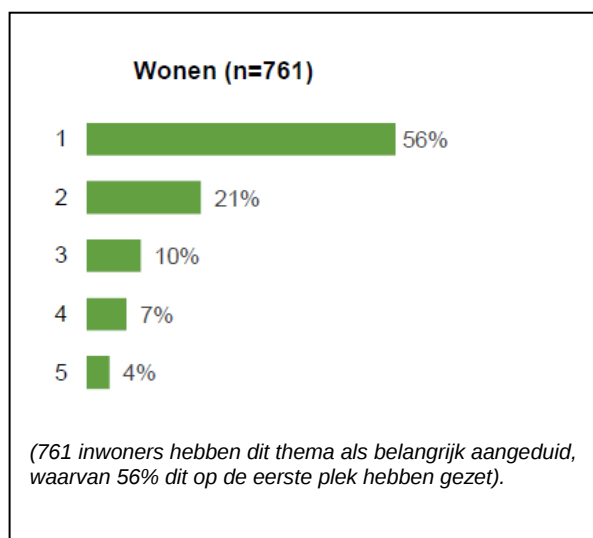
De prioritering is echter geen absolute rangorde. Het gegeven dat meer mensen 'natuur en landschap' als belangrijk onderwerp benoemen ten opzichte van bijvoorbeeld 'landbouw' of 'toerisme en recreatie' betekent niet dat deze laatst genoemden niet belangrijk zijn of minder aandacht behoeven. De omgevingsvisie zal ook de minder vaak benoemde thema's uitwerken, met in achtneming van de resultaten van deze enquête, waarin ook de onderlinge relaties en dwarsverbanden tussen de thema's een belangrijke rol spelen. Met name in dat laatste kan ook de prioritering van de enquête-resultaten goed tot uiting worden gebracht. Landbouw, met in achtneming van natuur en landschap, of wonen, met in achtneming van optimale landschappelijke inpassing en voldoende gezondheid bevorderende inrichtingsmaatregelen.

2.2 Wonen

Alle thema's zijn ook voorgelegd aan stakeholders én inwoners. In navolgende wordt per thema de antwoorden van de inwoners (respondenten) én de stakeholders *uitgewerkt.

Inwoners (respondenten)

De inwoners hebben het thema wonen op plaats twee gezet van onderwerpen waar gemeente

bijzondere aandacht voor moet hebben in de omgevingsvisie. Van alle respondenten hebben 761 dit thema als belangrijk aangemerkt en 56% heeft dit op de eerste plek gezet.

Bezien we de (open) antwoorden op de vraag wat men belangrijk acht in het thema wonen en de herkomst van de respondenten valt in hoofdlijnen uit de vele antwoorden navolgende op;

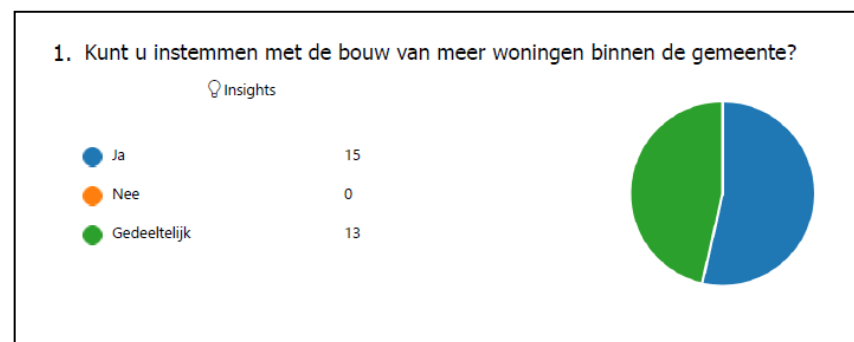
- ✓ betaalbaar wonen;
- ✓ wonen een belangrijke bijdrage levert aan de leefbaarheid van de kernen en daarmee ook nieuwe woningbouw bij de kleinere kernen vorm moet krijgen;
- ✓ met name de inwoners uit de kleinere kernen hiervan gewag maken en woningbouw bij (hun eigen) kleinere kern van belang achten;
- ✓ veel respondenten melden dat bouwen voor starters een belangrijk uitgangspunt moet

- zijn.
- ✓ tegelijkertijd meldt een aantal dat woningbouw niet ten koste mag gaan van waardevol landschap, behoud van rust en kleinschaligheid vormt voor hen een belangrijk punt.

Stakeholders

Aan stakeholders zijn binnen dit thema wonen specifieke vragen gesteld.

Nieuwe woningen

Op de vraag aan stakeholders of men kon instemmen met de bouw van meer woningen in de gemeente Lochem antwoord 54% positief en 46% gedeeltelijk. Korte analyse van dat laatste punt 'gedeeltelijk' leert dat:

- ✓ Stakeholders die deze vraag met 'gedeeltelijk' beantwoorden, zorgen hebben over een te grote verstedelijking van het buitengebied als gevolg van de woningbouw en inbreiding in de kernen vooraan moet staan ten opzichte van uitbreiden in het buitengebied.
- ✓ Ander punt wat door stakeholders wordt benoemd is dat er gebouwd moet worden voor de eigen behoefte. Met name voor starters en senioren en woningbouw die de doorstroming in de kernen bevordert. Bouwen voor mensen van buiten de gemeente en daarvoor buitengebied opofferen, is door een aantal mensen benoemd als onwenselijk

De meningen onder de stakeholders lopen uiteen of de extra woningen voor het merendeel bij de kern Lochem gebouwd moeten worden. 37% van de stakeholders zegt 'ja', maar 40% is het daarmee oneens en 22% antwoord 'anders'. Het overgrote deel van

de 40% nee stemmers is van mening dat ook de overige kernen leefbaar moeten blijven en, afgestemd op de behoefte, ook in de kleinere kernen woningbouw moet plaatsvinden. Ook het overgrote deel van de stakeholders, die wel van mening zijn dat het merendeel in de kern Lochem gebouwd moet worden, geeft aan dat er tevens bij de overige kernen woningbouw nodig is. 89% antwoord daarop positief. Leefbaarheid en daarmee woningbouw mogelijkheden in alle kernen lijkt daarmee een belangrijk onderwerp.

Stakeholders zien het belang van bouwen voor het betaalbare segment.

93% van de stakeholders antwoord positief op de vraag.

Belangrijke motivering voor velen is de leefbaarheid van de kernen, het behouden van inwoners en met name de mogelijkheden die starters moeten krijgen op de woningmarkt.

Wonen in het buitengebied op voormalige agrarische erven

In de houtskoolschets is ook aandacht voor de stoppende agrariërs in het buitengebied in relatie tot de mogelijkheid voor het realiseren van zogenaamde knoopen. Ter plaatse van een stoppend agrarisch bedrijf kan op enkele erven, in ruil voor sloop van overtollig

bedrijfsruimte/stallen etc, meerdere zogenaamde “ruimte voor ruimte woningen” worden gerealiseerd. De stakeholders antwoorden daarop overwegend positief (65%).

Onder de ‘nee stemmers’ bevinden zich onder meer de landbouw en natuurorganisaties. Eerste is bang voor verdere versnippering van het buitengebied en de mogelijkheid dat bestaande agrariërs worden belemmerd in de bedrijfsvoering. De natuurgroepen geven aan dat versnippering moet worden voorkomen, bouwen bij de kernen voorkeur heeft en nieuwe knoopen, met meerdere woningen, leidt tot meer verkeersruimte.

Conclusie thema wonen

Grote gemeenschappelijke deler in de antwoorden is het belang dat wordt toegekend aan het thema wonen. Het merendeel van de stakeholders is van mening dat nieuwe woningbouw voor de gemeente positief kan uitwerken.

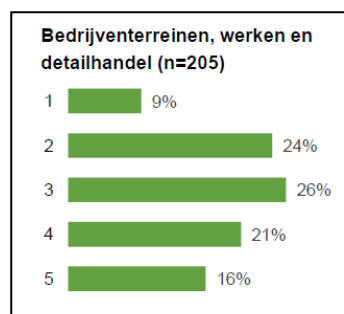
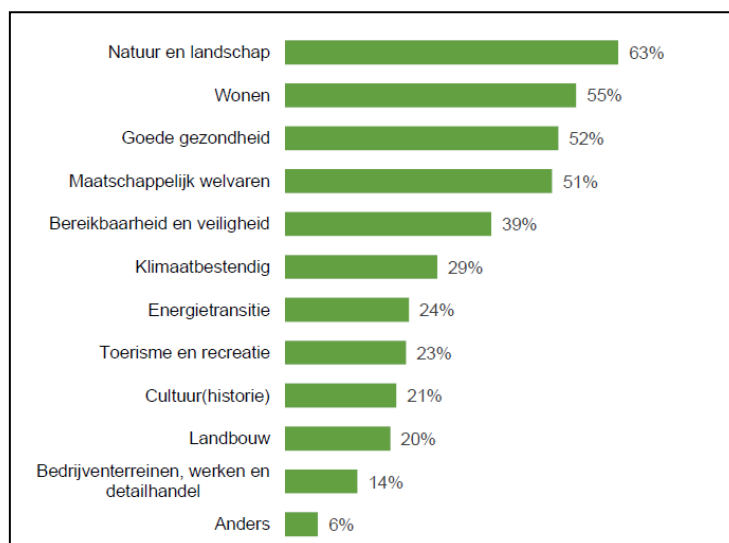
De inwoners zetten het thema wonen op plaats 2 waar de gemeente aandacht aan moet geven.

Bouwen bij alle kernen heeft voor de meerderheid de voorkeur. Nieuwe woningen bij de kleinere kernen in relatie tot het leefbaar houden is een veel genoemd antwoord. Hetzelfde geldt voor bouwen voor starters en het betaalbaar houden van woningen.

Tegelijkertijd wordt door een aantal gepleit voor terughoudendheid met betrekking tot bouwen in het nu nog landelijk gebied. Inbreidingslocaties moeten optimaal worden benut, alvorens wordt gebouwd in het landelijke gebied.

2.3 Bedrijventerreinen, werken en detailhandel

Inwoners (respondenten)

Van de twee tot vijf thema's die inwoners konden benoemen als belangrijk heeft slechts 14 % het thema 'bedrijventerreinen, werken en detailhandel' benoemd als belangrijk thema waar aandacht aan moet worden besteed.

Van alle respondenten (n= 1.549) heeft 205 dit thema benoemd als één van de twee tot vijf belangrijke thema's waar gemeente aandacht aan moet besteden. Van de 205 respondenten heeft 9 % dit thema ook op nummer één geplaatst.

	Inwoner van de gemeente Lochem (n=1.233)	Ondernemer in de gemeente Lochem (n=150)
Natuur en landschap	65%	52%
Wonen	56%	50%
Goede gezondheid	54%	37%
Maatschappelijk welvaren	52%	44%
Bereikbaarheid en veiligheid	41%	26%
Klimaatbestendig	30%	22%
Energietransitie	24%	24%
Toerisme en recreatie	23%	27%
Cultuur(historie)	22%	14%
Landbouw	18%	37%
Bedrijventerreinen, werken en detailhandel	12%	31%
Anders	6%	6%

In het inwonerspanel is ook onderscheid gemaakt in ondernemers (n=150) en burgers (n=1233). Ook binnen de ondernemers is dit thema niet het meest benoemd als antwoord op de vraag aan welke thema's de gemeente Lochem tot 2030 aandacht moet besteden. 31% van de ondernemers heeft het thema benoemd. Ook voor deze doelgroep vormen natuur & landschap, wonen en maatschappelijke welbevinden de belangrijkste thema's.

Bezien we de open antwoorden van de respondenten die dit thema als

belangrijk hebben aangemerkt valt op dat 'behoud van arbeidsplaatsen' en behoud van detailhandel vaak worden benoemd.

Respondenten uit Gorssel pleiten voor het midden- en kleinbedrijf en dienstverlening en geen grootschalige ontwikkelingen. Opvallend is het relatief grote aantal respondenten uit Laren die dit thema heeft benoemd (30, ter vergelijking; Gorssel 13, Harfsen en Eefde 5). Respondenten uit Laren noemen vaak het stimuleren van ondernemersklimaat, ruimte voor ondernemers, stimuleren werkgelegenheid, waar werk is kan ook worden gewoond etc.

Ook vanuit respondenten uit Lochem is het thema relatief vaak benoemd (116). Ook hier geldt als gemeenschappelijke deler de stimulering van werkgelegenheid als belangrijk argument. Vanuit de Lochemse respondenten wordt ook een aantal malen het stimuleren van een levendige binnenstad met voldoende horeca en detailhandel benoemd. Ook het centraliseren van detailhandel en tegengaan van leegstand is een aantal keren benoemd.

Stakeholders

Aan de stakeholders is dit thema niet specifiek voorgelegd.

Conclusie thema bedrijventerreinen, werken en detailhandel

Dit thema scoort niet hoog in het noemen van twee tot vijf belangrijke thema's. Dat laat onverlet dat een deel van de respondenten werkgelegenheid wel als belangrijk onderwerp beschouwd. In dat kader lijkt de conclusie gerechtvaardigd dat de omgevingsvisie voor dit thema geen nieuw grondgebruik (bedrijventerrein) hoeft te omvatten, maar uit kan gaan van het bestaande beleid.

2.4 Toerisme en recreatie, stimuleren van de vrije tijdseconomie

Inwoners (respondenten)

Dit onderdeel is door relatief weinig respondenten als aandachtsthema benoemd. Opvallend, gezien het gegeven dat de gemeente zich wel op dit vlak nadrukkelijk tracht te profileren.

Van alle respondenten heeft 326 dit benoemd als één van de belangrijkste thema's waar aandacht aan besteed moet worden.

In de beantwoording van dit thema geven de respondenten vaak het aantrekkelijke en rustige landschap aan als kwaliteit en basis voor het toerisme en recreatie in de gemeente. Fiets en wandelvoorzieningen worden benoemd als kwaliteitsdrager. Verschillende respondenten pleiten voor meer (kleinschalige) overnachtingsmogelijkheden, passend bij de kwaliteit van Lochem. Het groene karakter en duurzaam houden van alle voorzieningen wordt benoemd.

Respondenten uit Lochem, en enkele inwoners uit de overig kernen, pleiten voor het aantrekkelijk houden van centrumvoorzieningen, met name in de stad Lochem. De binnenstad moet aantrekkelijk blijven, voor bezoekers. Een beter verbinding station-binnenstad en beter openbaar vervoer worden daarin ook genoemd.

Tot slot wordt vanuit verschillende kernen door respondenten gemeld dat windmolens en zonneweiden naar hun oordeel negatief kunnen uitpakken voor dit thema.

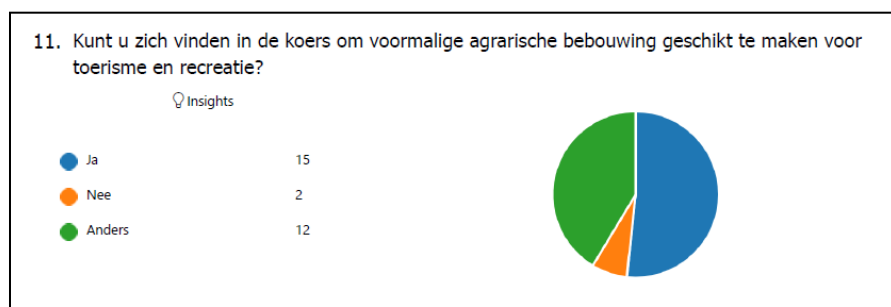
Stakeholders

Op de vraag of er ingezet moet worden op fiets- en wandelvoorzieningen antwoord 86 % van de stakeholders positief.

Stakeholders die dit positief beantwoorden melden als motivering en suggesties vaak:

- ✓ Het economisch belang van de toeristisch recreatieve sector.
- ✓ Toerisme en recreatie vormen volgens stakeholders ook een goed instrument waarmee, op duurzame wijze, de potentie van Lochem duurzaam kan worden benut.
- ✓ Toerisme en recreatie voor wandelaars en fietsers als belangrijke doelgroep wordt veel benoemd.
- ✓ Het creëren van overnachtingsmogelijkheden
- ✓ Behouden van het mooie kleinschalige landschap, als tafelzilver. In dat kader zijn er ook verschillende stakeholders die melden dat de vestiging van groet windmolens hierin verstorend kan werken.

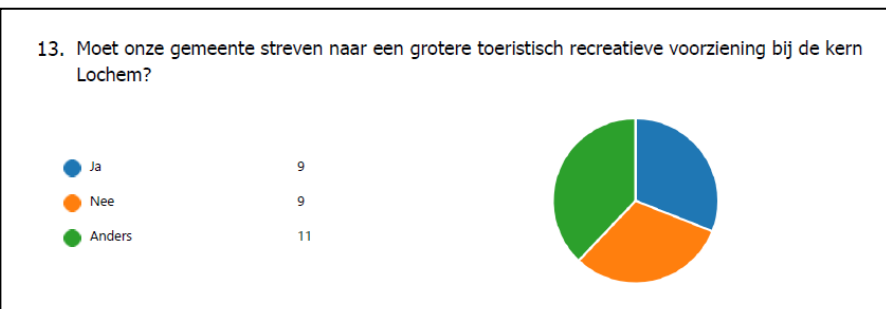

Minder eenstemmig zijn de reacties van stakeholders op de suggestie voormalig agrarische bebouwing geschikt te maken voor toerisme en recreatie.

Een kleine meerderheid (52% beantwoordt de vraag positief, maar

41% beantwoordt de vraag, met “anders”. Deze groep is zeker niet tegen het gebruik van agrarische bedrijfsgebouwen voor toerisme en recreatie, maar stelt vaak voorwaarden zoals het niet belemmeren van agrarische bedrijfsvoering, niet te veel campings maar meer hoogwaardige voorzieningen en het behoud van het karakter etc.

Aan stakeholders is eveneens de vraag voorgelegd of er in de gemeente ruimte moet komen voor een grotere toeristische attractie. Ca. 30 % van de stakeholders is voor en nagenoeg hetzelfde percentage beantwoordt de vraag met nee. Laatste groep geeft veelal als motivering dat dit al snel tot te grote bezoekersaantallen kan leiden. Men is bang voor te grote voorzieningen in de vorm van

bijvoorbeeld attractieparken. Kwaliteit zou voorop moeten staan.

De groep die ‘anders’ heeft ingevuld (38%), zijn de twijfelaars; niet op voorhand tegen, maar onder voorwaarden, niet te groot etc.

Conclusie Toerisme en recreatie en vrije tijdseconomie

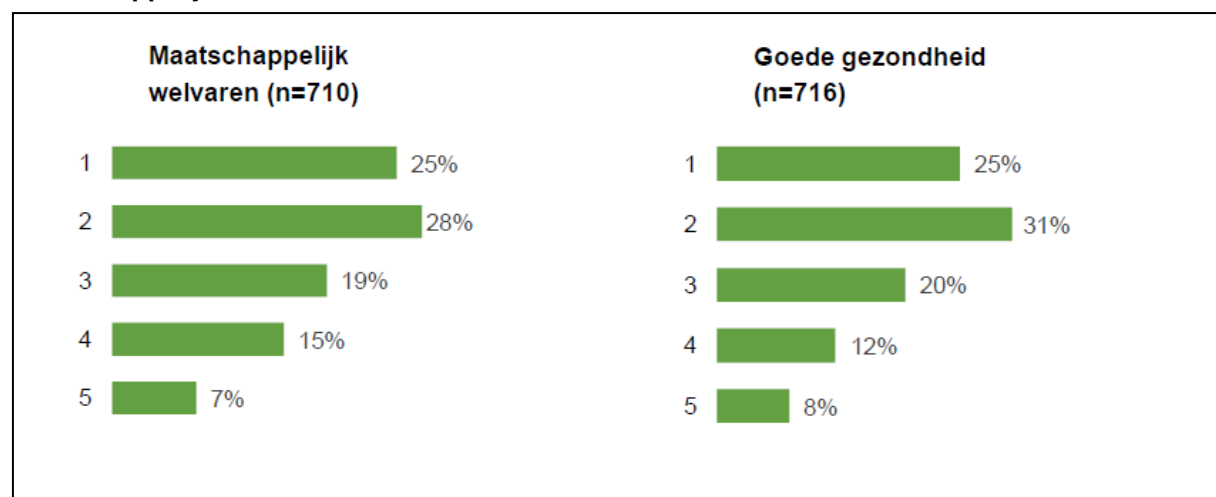
Een inzet op wandel en fietsvoorzieningen wordt ondersteund. Toeristisch recreatieve voorzieningen moeten passen in het landschap. Kleinere en kwalitatieve voorzieningen, ook in de overnachtingssfeer lijken hierin het beste te scoren. Een meer grootschalige toeristisch recreatieve voorziening kan, maar een zorgvuldige inpassing, passend bij Lochem lijkt een voorwaarde. Naast het buitengebied wordt een aantrekkelijke binnenstad, met name voor de kern Lochem, benoemd als aandachtspunt. Ook het in stand houden van een goed voorzieningeniveau (voor de toerist) is van belang.

2.5 Maatschappelijk welzijn en gezondheid

Inwoners (respondenten)

Beide onderdelen worden door veel respondenten als belangrijk is aangemerkt. De thema's maatschappelijk welzijn en gezondheid zijn door meer dan de helft van de respondenten aangemerkt als belangrijk thema.

Maatschappelijk welbevinden

De antwoorden op de vraag ‘waarom men dit onderwerp als belangrijk aanmerkt’ zijn divers. Een greep uit de antwoorden die wel een goed beeld vormen van datgene wat inwoners bezighoudt binnen dit thema;

- ✓ ouderen en welzijn bevorderen;
- ✓ dorpshuis stimuleren;

- ✓ zorg voor veilige woonomgeving;
- ✓ ontmoetingsplekken;
- ✓ welzijn voor iedereen en goede verdeling van welvaart;
- ✓ iedereen moet mee kunnen doen;
- ✓ verenigingsleven stimuleren, eenzaamheid voorkomen;
- ✓ faciliteiten in dorpskernen behouden zoals scholen, winkels, naschoolse activiteiten;
- ✓ een goed functioneren van 't Baken;
- ✓ behoud van dorpshuizen sportzalen;
- ✓ een groene woon- en leefomgeving voor alle inwoners;
- ✓ tot bomen planten zijn zomaar enkele onderwerpen die terugkomen in de beantwoording van de 700 respondenten.

Gezondheid

Ook het belang van het thema gezondheid is gemotiveerd met een breed scala aan antwoorden. Op hoofdlijnen is wel een gemeenschappelijke deler te zien;

- ✓ creëren van een gezonde leefomgeving en terugdringen van overlast (geluid, gifgebruik, stank etc);
- ✓ groen en natuur vormen een belangrijke basis, met bewegingsmogelijkheden;
- ✓ geen activiteiten toestaan die risico's voor inwoners met zich meebrengen;
- ✓ goede bereikbare (fysiek en financieel) van gezondheidsvoorzieningen;
- ✓ uitnodigend beleid in het realiseren van ontmoetingen, interactie tussen (groepen) mensen en betrokkenheid creëren
- ✓ gezond leefklimaat, gezonde leefomgeving,

Ook bij dit thema wordt door verschillende inwoners gemeld dat plaatsing van windmolens hierin naar hun oordeel geen goede bijdrage zal leveren.

Stakeholders

Ook de stakeholders zijn positief gestemd over dit thema. Op de vraag of men zich kan vinden in een koers van de gemeente waarin in wordt gezet op gezondheid bevorderende leefomgeving, antwoord 86% instemmend. Vanuit de landbouw wordt gevraagd om een integrale aanpak, waarin de landbouw niet alleen als oorzaak wordt gezien. De landbouw (LTO & AJK) is zich bewust van haar rol wat betreft gezondheid en impact op de leefomgeving, waarbij de sector er van uit gaat dat binnen de gemeente geen extra bovenwettelijke kaders worden gesteld die de bedrijven beperken in de bedrijfsvoering”.

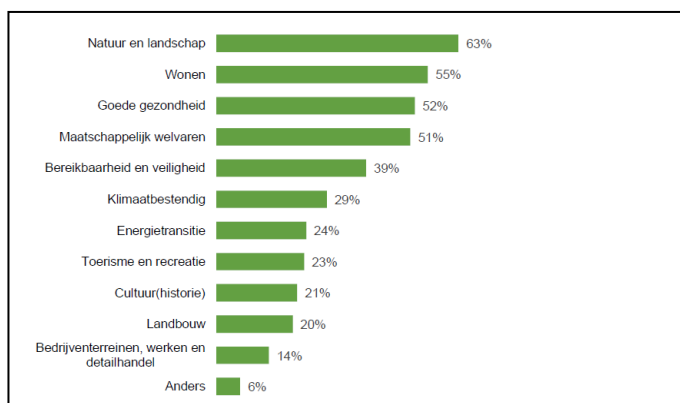
Conclusie maatschappelijk welbevinden en goede gezondheid

Beide thema's scoren nagenoeg gelijk als thema waarvoor de gemeente aandacht moet hebben. Beide zullen als zelfstandige thema's worden uitgewerkt in de omgevingsvisie. Tegelijkertijd is voor deze onderwerpen ook sprake van een sterke samenhang met de overige thema's. Maatschappelijk welbevinden is bijvoorbeeld ook gerelateerd aan voldoende groen, woon- en leefkwaliteit, geen of minder fysieke hinder van verkeer of industrie, geen stankoverlast, voldoende voorzieningen.

Hetzelfde geldt voor een goede gezondheid, waarin bijvoorbeeld voldoende beweegruimte van belang is, goede luchtkwaliteit, ontmoetingsmogelijkheden enzovoort. In de inrichting van de directe leefomgeving en bijvoorbeeld het thema wonen zal dit terugkomen.

2.6 Cultuurhistorie

Inwoners (respondenten)

Het thema cultuurhistorie scoort minder hoog dan voorgaande onderwerpen. Van alle respondenten is 294 van mening dat dit thema meer aandacht behoeft en is daarmee de tiende plek gekregen van belangrijke thema's.

In de houtskoolschets is het onderdeel cultuurhistorie als drager voor (nieuwe) landschapsmaatregelen ingezet. Beoogd wordt om met maatregelen de oorspronkelijk cultuurhistorische cultuurdragers te versterken, zoals oorspronkelijke laanstructuren, perceelrandbeplantingen waarmee

bijvoorbeeld verbindingen tussen bosgebieden worden gelegd.

In de open antwoorden van de 294 respondenten, die het wel van belang vinden, valt op dat het overgrote deel het thema breder heeft opgepakt dan benoemd in de houtskoolschets. Veel antwoorden betreffen bijvoorbeeld, behoud van Achterhoekse tradities zoals de paasvuren, behoud musea, geschiedenisles op scholen. Ook wordt veel benoemd het behoud van historische gebouwen. In beduidend mindere mate wordt ingegaan op de in de houtskool benoemde historische (landschap)structuren.

Stakeholders

Aan stakeholders is gevraagd of men kan instemmen met de koers waarin bij ruimtelijke ontwikkelingen, wordt ingezet op landschappelijke inpassing en naast natuurmaatregelen ook nadrukkelijk de cultuurhistorie wordt versterkt. Het merendeel stemt daarmee in (66%). 28% zegt

anders en geeft met name aan moeite te hebben met inpassing van zon en wind.

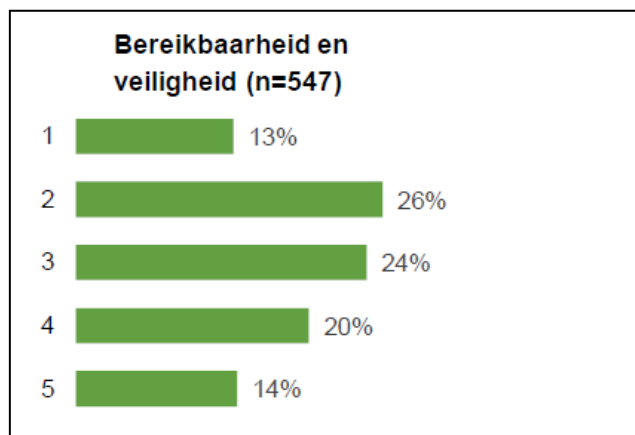
Conclusie cultuurhistorie

Het thema scoort niet hoog bij de inwoners. De open antwoorden duiden op een interpretatie van dit thema die niet geheel overeenkomt met de koers die in de houtskoolschets uiteen is gezet. Vanuit de stakeholders is instemming over het inzetten van cultuurhistorie bij landschapsmaatregelen en in de landschappelijke inpassing die gevraagd kan worden bij ruimtelijke ingrepen.

2.7 Bereikbaar en veilig

Inwoners (respondenten)

Het thema 'bereikbaar en veilig' is door 547 inwoners benoemd als belangrijk thema en scoort daarmee op de vijfde plaats. 'Goede bereikbaarheid' wordt door de inwoners in de open antwoorden

veelvuldig benoemd. Ook 'veilig en goed onderhouden wandel en fietspaden' is een onderdeel dat vaak terug komt.

In de antwoorden wordt een beter openbaar vervoer veelvuldig aangehaald. Met name door de inwoners in de kernen wordt dit onderdeel benoemd en als verbeterpunt aangemerkt.

Controle en toezicht wordt eveneens gezien als verbeterpunt. Verder worden verschillende suggesties gedaan voor verbeterpunten op specifieke locaties/kruisingen en wegen.

Stakeholders

Aan stakeholders is gevraagd of gemeente zich naast veiligheid ook moet inzetten op

fietsvoorzieningen.

Het merendeel is het daarmee eens en geeft aan belang te hechten aan voorzieningen voor het fietsverkeer.

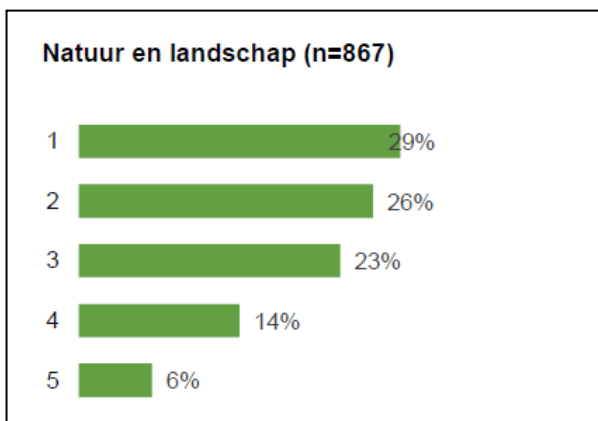

2.8 Landbouw natuur en landschap

In de houtskoolschets zijn deze thema's centraal neergezet. Doel was bovenal de samenhang en mogelijke integratie tussen de thema's ook voor het voetlicht te brengen. De verwevenheid tussen natuur en landschap en de landbouw is in het buitengebied van Lochem altijd aanwezig geweest. De behandeling van deze thema's in de eerste participatie levert het volgende op.

2.8.1 Natuur en landschap

Inwoners (respondenten)

Natuur en landschap wordt door het merendeel van de respondenten het meest benoemd als belangrijk thema. Het onderwerp raakt de respondenten en staat dan ook bovenaan in de lijst met thema's waar gemeente aandacht aan moet besteden. Van alle respondenten hebben 867 dit thema aangemerkt als belangrijk.

Daarvan zet bijna 80% dit onderwerp op plaats 1, 2 of 3.

De open vraag in de enquête 'wat vindt u belangrijk in het onderwerp natuur en landschap?' is dan ook door ruim 800 respondenten ingevuld.

Onderwerpen die veel worden benoemd:

- ✓ behoud coulissenlandschap;
- ✓ meer biodiversiteit;
- ✓ behoud van de aanwezige natuur en landschapselementen en herstel landschap;
- ✓ behoud en herstel oorspronkelijke landschappen;
- ✓ toevoegen randbeplanting;
- ✓ aanleg bloemrijke graslanden, tegengaan van groene raaigrasvelden;
- ✓ verduurzaming landbouw en veeteelt;
- ✓ circulaire landbouw stimuleren;
- ✓ beperking intensieve teelten;
- ✓ tegengaan verdroging en minder beregening vanuit grond- en openwater;
- ✓ verbod op chemicaliën;
- ✓ dit is de essentie en de ziel van Lochem;
- ✓ geen zonneparken en geen windmolens;
- ✓ tegengaan van versnippering, bouwen en functies in clusters;
- ✓ goede natuur en landschapwaarden zijn de basis voor een goede gezondheid en levensvreugde;
- ✓ van belang voor goede wandel en fietsmogelijkheden;
- ✓ goed onderhoud van bossen en de laanbomen;
- ✓ goed onderhoud padenstelsel;
- ✓ enzovoort

Stakeholders

Stakeholders reageren voor het overgrote deel positief op dit onderdeel. Aan hen zijn meer indirecte vragen voorgelegd, bijvoorbeeld of men zich kan vinden in een verdere versterking van de landschap typologie en inrichtingsmaatregelen hierop worden afgestemd?

86% is voorstander en de overige 14% stemt op anders met verschillende redenen. Zo kan een stakeholder zich moeilijk voorstellen wat de mogelijke gevolgen zijn en is de ander weliswaar akkoord, maar bedrijfsvoering van agrariërs mag hier niet ondergeschikt aan zijn.

Stakeholders zijn positief over de suggestie bij nieuwe ontwikkelingen landschap en biodiversiteit te bevorderen. Een ruime meerderheid (81%) is voorstander van dit uitgangspunt. Natuur en landschap vormt een belangrijk inpassingsinstrument en kan als voorwaarde voor mogelijke ontwikkelingen worden ingezet. Aan stakeholders is dit voorgelegd.

31. Kunt u zich vinden in onze koers waarin we als gemeente actief optreden in de begeleiding van de vele ruimtelijke initiatieven in onze gemeente? We vragen actief om een optimale landschappelijke inpassing. We stimuleren initiatiefnemers daarin onder meer in te spelen op ons biodiversiteitsplan. We proberen dit ook privaats en/of publiekrechtelijk te regelen.

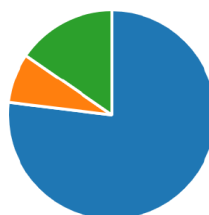
Insights

Water kan daarin een grote ondersteunende factor vormen en daarmee ook bijdragen aan verbetering van landschap en natuur. Ruim 80% van de stakeholders onderschrijft deze mogelijkheid. In de antwoorden wordt onder meer door de natuurinstanties aangegeven dat bij inpassing en toepassing van water, sprake moet zijn van meer biodiversiteit, ecologische variatie (samenhang tussen bodem, water, landschapkenmerken, landgebruik en beheer). Bij ruimtelijke initiatieven integraal en actief inzetten; dit ondersteunt meervoudig ruimtegebruik! Gebruik maken van LOP-Natuurkansenkaart-Biodiversiteitsplan (i.o.). De NOVI maakt privaats/publiekrechtelijke verbindingen mogelijk. De landbouwsector is zich bewust van hun rol in het landschap en kan zich hierin vinden, mits de extra landschapsmaatregelen niet leiden tot extra milieumaatregelen en belemmeringen.

33. Kunt u zich vinden in de koers waarin we water als verbindende factor tussen de verschillende functies zien?

Insights

2.8.2 Landbouw

Inwoners (respondenten)

Een thema dat door de respondenten, ten opzichte van de overige thema's, niet veelvuldig is aangewezen als thema waarvoor nadere aandacht nodig is. Het thema landbouw is door 274 respondenten benoemd als belangrijk thema. Ruim 250 respondenten hebben de vraag beantwoord "Wat vindt u belangrijk bij het onderwerp 'Landbouw' in de (nabije) toekomst?". De antwoorden zijn overwegend positief. Het merendeel benadrukt in de beantwoording het belang van de landbouw voor Lochem en Nederland. De suggesties die worden aangereikt zijn overwegend gericht op het in stand houden en stimuleren van de sector.

- ✓ Boeren moeten gehoord worden, luister naar de deskundigen en dus de agrariërs hoe zij hun bedrijfsvoering denken te kunnen voeren.
- ✓ Respect voor de boeren en trots op de sector..
- ✓ Geef de sector de ruimte.
- ✓ Gezinsbedrijven voorop.
- ✓ Zonder boeren geen toekomst, zij dragen zorg voor de voedselproductie.
- ✓ Landbouw ondersteunen in de voorbereiding op een meer klimaatneutrale sector.
- ✓ Boeren moet mogelijk blijven en niet omzetten in zonneparken.
- ✓ Zorg voor evenwichtige stabiele landbouw.
- ✓ Zorg voor onderhoudsmogelijkheden door boeren van het landschap, ondersteuning van groen-blauwe diensten.
- ✓ Betere landbouwprijzen zodat er beter milieu- en diervriendelijk kan worden geproduceerd.
- ✓ Circulaire landbouw ondersteunen en goede prijzen voor streekproducten, familiebedrijven ondersteunen in transitie naar natuurinclusieve landbouw.
- ✓ Geen hapsnap beleid, maar constructieve opstelling richting de sector.

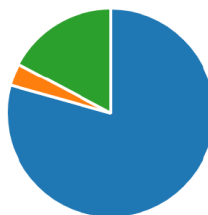
Stakeholders

Vanuit de stakeholders wordt de verwevenheid tussen natuur/landschap en landbouw positief beoordeeld (80%).

25. Kunt u zich vinden in de koers om in te zetten op een optimale verweving tussen landbouw en natuur/landschap?

💡 Insights

Ja	23
Nee	1
Anders	5

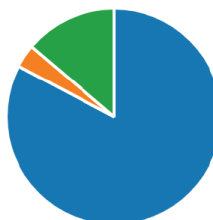

Stakeholders reageren ook positief op een mogelijke ondersteuning in een transitie naar meer natuur inclusief en kringlooplandbouw. De landbouwsector is zeker geen tegenstander van deze stimulering, maar dit mag niet leiden tot verplichte oplegging vanuit de overheid. Vanuit de natuurinstanties wordt in deze vraag ook gewezen op de mogelijkheden die de sector zelf heeft en met name het agrarisch bedrijfsleven daarin een rol kan spelen.

35. Kunt u zich vinden in de koers waarin we de landbouw ondersteunen in een transitie naar meer natuur-inclusief en kringlooplandbouw?

💡 Insights

Ja	24
Nee	1
Anders	4

37. Kunt u zich vinden in de koers waarin we ruimte bieden voor innovaties om de bodem te beschermen? Waarbij we de opbrengst verhogen in de vorm van bijvoorbeeld strokenteelt, gewasrotatie, tussenteelten, polycultuur, groene gewassen, mulchen, minimale grondbewerking en het onderhouden van de lokale flora en fauna? Bijvoorbeeld door hulp te bieden bij het organiseren van informatie-, voorlichtings- en hulpprogramma's?

Insights

Stakeholders zijn ook positief over de mogelijkheid ondersteuning te bieden in voorlichting en hulpprogramma's voor een verbetering van de duurzamere teelt van voedselgewassen. Een deel geeft in de beantwoording ook aan dat de sector dit zelf beter kan oppakken..

39. Kunt u zich vinden in de koers waarin we mogelijkheden bieden aan stoppende agrariërs, door op de agrarische kavel nieuwe (woon)functies mogelijk te maken en de vrijkomende agrarische gronden proberen in te zetten voor de extensivering van de (grondgebonden) landbouwbedrijven?

Insights

In de enquête onder stakeholders is ook de problematiek van de stoppende agrariërs aan de orde gesteld. In de houtskoolschets is een suggestie opgenomen om mogelijkheden te bieden aan stoppende agrariërs, door op de agrarische kavel nieuwe (woon)functies mogelijk te maken en de vrijkomende agrarische gronden proberen in te zetten voor de extensivering van de (grondgebonden) landbouwbedrijven? Die vraag is merendeels positief beantwoord (59%) maar de open antwoorden op de vraag laten een verscheidenheid aan inzicht zien. Te veel nieuwe woonfuncties kunnen een nadeel zijn voor het landschap en bestaande agrariërs. Ook het gegeven dat woningbouw op die erven kan leiden tot meer verstening en verkeer wordt hier benoemd.

Tot slot een aspect dat met name aan de stakeholders is voorgelegd; de zogenaamde casco benadering. Daarin wordt de landschapsstructuur neergezet als basis (een casco en structuur), waarbinnen veranderingen mogelijk zijn. Wijzigingen kunnen worden gerealiseerd, mits de belangrijkste structuren overeind blijven en nieuwe landschapsmaatregelen/natuur worden toegevoegd die vervolgens een verdere versterking van het casco vormen.

29. Kunt u zich vinden in de koers waarin we inzetten op een casco benadering? Het 'casco' wordt daarin gevormd door de aanwezige landschappelijke structuren en het cultuurlandschap. Dit raamwerk moet worden versterkt.

Insights

Het merendeel kan zich vinden in die benadering. De antwoorden geven wel aan dat dit weliswaar een goed uitgangspunt kan zijn, maar vanuit verschillende inzichten zorgvuldigheid vraagt. De

landbouw vraagt zich af in hoeverre nieuwe maatregelen weer belemmeringen opleveren en in hoeverre het bestaande casco op onderdelen dan ook flexibele inrichtingsmogelijkheden gaat bieden. Vanuit natuur gezien wordt gewaarschuwd voor een te vrijblijvende toepassing van dit systeem en dat toevoegen van nieuwe landschapselementen ook werkelijk tot een structuurverbetering moeten leiden, wanneer er elders landschap wordt gewijzigd ten behoeve van de landbouw.

Conclusie natuur, landschap en landbouw

De resultaten van de inwoners enquête maken duidelijk dat inwoners daarin het onderdeel natuur-landschap erg hoog waarderen en Lochem bij voorkeur zien als een groene en rustige gemeente. De waardering van het coulissenlandschap en afwisseling wordt vaak benoemd.

Beschermen wat er nu is en verder uitbouwen met landschapselementen waarmee de menselijke maat (lees meer kleinschaligheid en geborgenheid in het landschap) terug komt wordt hogelijk gewaardeerd.

De respondenten waarderen landbouw weliswaar lager dan het thema natuur en landschap, maar in de open antwoorden van diegene die landbouw wel benoemen als belangrijk thema, komt wel degelijk de waardering voor de agrarische sector terug. Maar ook hier geldt dat men wel de milieudruk zou willen verminderen vanuit de sector, een versterking van het landschap én niet in de laatste plaats een betere prijs voor de landbouw(producten) voor ogen heeft.

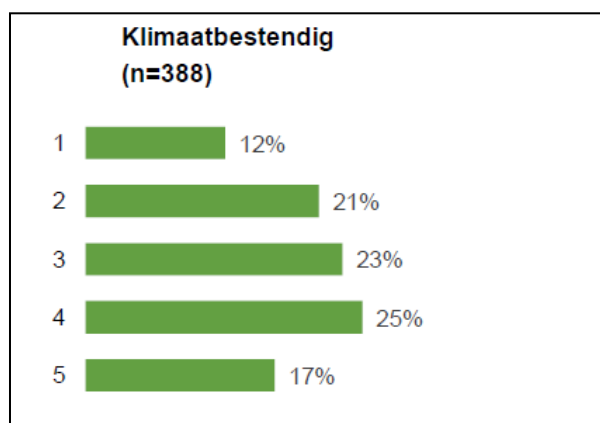
Vanuit de stakeholders krijgt de verweving tussen deze sectoren waardering. Ook hier is geen sprake van een duidelijke verwerping duidelijk van de landbouwfunctie, maar zijn de reacties/antwoorden veeleer gericht op ondersteuning van een eventuele transitie naar minder milieudruk, circulair enzovoort.

vanuit de landbouwsector wordt de ondersteuning naar transitiemogelijkheden niet met open armen ontvangen, maar bestaan wel openingen om dit nader in te vullen. De voorwaarde dat verdere extensivering, meer landschap etc niet mag leiden tot verplichte bedrijfsvoering en geen verzwarende van de eisen op bedrijfsvoering leven hier breed. Indien wordt voldaan aan die voorwaarde ziet de sector mogelijkheden die voornoemde verweving verder te brengen.

De casco benadering kan daarin een goede basis vormen, maar vraagt om een zorgvuldige invulling, stimulerings- én beschermingsregiem.

2.9 Klimaatbestendig en energietransitie

Inwoners/respondenten

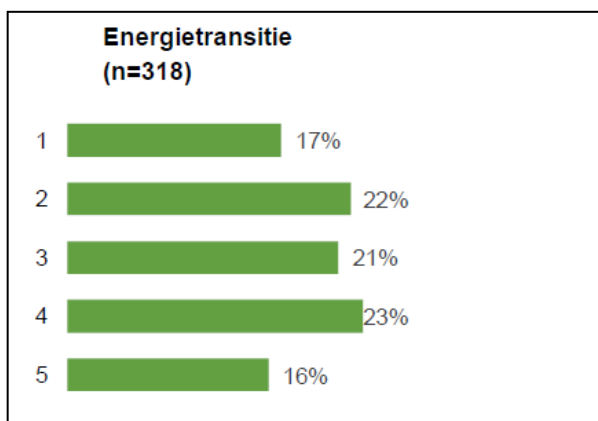
Het thema klimaatbestendige gemeente is door 388 respondenten aangemerkt als belangrijk. In de motivering die respondenten geven komt het tegengaan van verdroging het meest voor. Maatregelen tegen verdroging worden nodig geacht. Vasthouden van water, hogere grondwaterstanden, meer groen en minder verharding, afkoppelen regenwaterriolen, zijn mogelijkheden die door respondenten worden benoemd.

Betere voorlichting richting inwoners wat zij kunnen bijdragen is eveneens aangedragen. Enerzijds zijn er hier inwoners die pleiten voor zonnepanelen (vooral op daken) en anderen die

zonneweiden een te grote aanslag op het landschap vinden.

De energietransitie wordt door 318 respondenten als belangrijk aangemerkt. De redenen die respondenten opgeven voor het belang bij dit onderwerp zijn niet éénduidig. Wel wordt door veel respondenten gemeld; zonnepanelen op daken en benutten van bestaand dakoppervlakte en zorgvuldige inpassing van nieuwe energiebronnen. Ook wordt genoemd voorlichting, stimuleringsregelingen en burgers helpen waar mogelijk. Benutten van waterkracht en stimuleren van waterstof als vervanger van aardgas zien we ook in de beantwoording.

Enkele respondenten geven aan dat energietransitie belangrijker is en meer aandacht vraagt dan

duurzame energieopwekking. Begin bij energiebesparing. Tot slot wordt 'Lochem energie' ook meerdere malen aangemerkt en een verdere stimulering van dit geheel wordt aanbevolen.

Stakeholders

Aan stakeholders is de vraag voorgelegd in hoeverre de landbouwsector nadrukkelijk mogelijkheden moet worden geboden bij te dragen aan de duurzame energieopwekking, als onderdeel van de bedrijfsvoering.

De meningen lopen enigszins uiteen. Een kleine meerderheid beantwoordt deze suggestie positief (56%). De nee-stemmers vrezen dat daarmee te veel landbouwgrond met zonnepanelen wordt belegd. Hetzelfde geldt voor de 'anders-stemmers'. De belangenorganisatie voor de landbouw is eveneens geen voorstander. De zonneladder moet leidend zijn in de ontwikkeling van zonne-energie in Lochem. De landbouw kan bijdragen in de energietransitie door energie op te wekken op daken, kleine windmolens te plaatsen op en bij het erf en door het produceren van biogas. Dit past bij het beeld van landbouw als voedselmakers. Het plaatsen van zon op land past hier niet bij en moet tot een minimum beperkt worden. Naar oordeel van de organisatie kan dit alleen plaats vinden op plekken waar bedrijfsontwikkeling (extensivering, beweiding) van bestaande bedrijven niet in gevaar komt. Gevraagd wordt om een regie rol van de gemeente en het toereikend maken van de infrastructuur voor energielevering (biogas en electra) door boerderijen.

Flitspeiling wind en zon

Gelijktijdig met de vragenlijst omgevingsvisie is een vragenlijst wind en zon uitgevoerd. Deze rapportage wordt na de inwoneravonden gepubliceerd.

Uit dit onderzoek blijkt dat 62 % van de respondenten aangeeft het belangrijk te vinden dat er in de gemeente Lochem duurzame energie wordt opgewekt.

Tegelijkertijd leven er ook zorgen over de invloed van zonneparken en windmolens op de gezondheid van omwonenden en het landschap.

Een groot deel van de respondenten geeft aan mee te willen praten over de te ontwikkelen beleidskaders. In de beleidskaders worden de randvoorwaarden voor de realisatie van windmolens en de onder het nieuwe beleidskader te ontwikkelen zonneparken vastgelegd.

Conclusie Klimaatbestendig en energietransitie

Beide onderdelen zullen een doorwerking krijgen in de omgevingsvisie. Respondenten en stakeholders geven het belang van deze thema's duidelijk aan. Tegelijkertijd wordt aandacht gevraagd

hoe dit doorwerkt in het landschap.

Het resultaat van het planproces dat in het kader van zon en wind loopt zal logischerwijs een vertaling krijgen in de omgevingsvisie.

3. Conclusie en mogelijke doorwerking in de Omgevingsvisie

3.1 Inleiding

De enquête-resultaten zijn vertaald naar uitgangspunten voor het opstellen van de omgevingsvisie. Daarin is ook het bestaand beleid betrokken. De gemeenteraad heeft, vooruitlopend op de houtskoolschets, in een vroege fase van het planproces aangegeven het bestaand beleid als basis te nemen voor de omgevingsvisie. Van daaruit zijn ook de eerste beleidslijnen uitgezet in de omgevingsvisie. Beide onderdelen, resultaten van de enquête en de hoofdlijnen van het bestaand beleid, vormen de basis voor de omgevingsvisie.

De omgevingsvisie zal als paraplu functioneren en de thema's en beleid (waaronder de kernvisies wonen, beleid zon en wind, beleid klimaatadaptatie, biodiversiteitsplan en het bestaand beleid) in samenhang beschouwen, integreren en weergeven.

In navolgende paragrafen zijn de uitgangspunten per thema uitgewerkt.

De houtskoolschets was themagericht. De vragen, gesteld aan de respondenten idem. Men heeft duidelijk aangegeven waar de voorkeuren liggen en in de open antwoorden is door velen een motivering gegeven.

Natuur en landschap vormt een thema dat heel veel respondenten als belangrijk is aangemerkt. Nadenkend over de toekomst zien de meeste dan ook een groene en landschaprijke gemeente voor zich, waarin landschap en natuurwaarden verder versterkt worden.

Een gemeente waar het goed toeven is, met een goed voorzieningen niveau en men in goede gezondheid een grote mate van welbevinden ervaart.

In alle kernen moet daarin plaats zijn voor nieuwe woningen. Het benutten van zoveel mogelijk locaties in de bebouwde kom geniet voorkeur, maar tegelijkertijd is uitbreiding buiten de kernen mogelijk. Met woningbouw in de kernen wordt de leefbaarheid vergroot. Bouwen in het betaalbare segment is volgens inwoners daar onlosmakelijk mee verbonden.

De focus van respondenten ligt in het bijzonder bij deze thema's; natuur & landschap, wonen, gezondheid en maatschappelijk welbevinden.

Deze thema's zullen dan ook een belangrijke basis vormen voor de op te stellen omgevingsvisie.

Dat laat overigens onverlet dat ook de overige thema's van belang zijn voor de op te stellen omgevingsvisie.

Binnen het aantrekkelijke landschap kan worden gerecreëerd, wandel en fietspaden vormen de basis. Samen met kwalitatief hoogwaardige overnachtingsmogelijkheden.

Binnen het aantrekkelijke landschap vormt de agrarische functie een belangrijke factor. Verwevenheid tussen agrarisch gebruik en natuur en landschap vormt een belangrijke basis. Beide functies kunnen met respect voor elkaar in harmonie worden uitgebouwd.

Binnen het landschap liggen mogelijkheden voor realisatie van niet fossiele energiebronnen. Inwoners zien het belang van de energietransitie, maar de kwaliteit van het landschap weegt zwaar. Realisatie van nieuwe energiebronnen zal daar rekening mee houden.

Voorgaand vormt, in een aantal zinnen geformuleerd, het ideaalbeeld vanuit de inwonersenquête en voor een groot deel ook vanuit de stakeholders bezien. De stakeholders leggen, vanuit hun eigen expertise en deskundigheid op enkele vlakken andere accenten, lees prioriteiten.

Daarna wordt per thema een eerste aanzet gegeven op welke wijze de resultaten van deze participatie een doorwerking hebben op de omgevingsvisie. Alle thema's zullen in de omgevingsvisie worden uitgewerkt. De hiervoor geschetste prioritering (zie ook paragraaf 2.1) leidt in de omgevingsvisie niet tot een rangorde, waarbij de minder veelvuldig benoemde onderwerpen, van minder belangrijk zouden zijn. In de Omgevingsvisie worden de thema's in hun onderlinge samenhang uitgewerkt en wordt met name in de samenhang de wensen van inwoners ook verwerkt. Bedrijvigheid en werkgelegenheid heeft bijvoorbeeld niet de hoogste prioriteit, maar vormt wel degelijk een basis voor een goed functionerende gemeente. Maar wel met in achtneming van natuur en landschap en bijvoorbeeld gezondheid.

De reacties, de geschetste richting in de houtskoolschets en het bestaand beleid vormen daarmee een belangrijke basis voor de verdere invulling van de omgevingsvisie.

Thema- en gebiedsgericht

De houtskoolschets en de enquête is themagericht uitgewerkt. Per functie is een eerste schets gegeven van het beleid en mogelijke maatregelen. In de verdere uitwerking in de omgevingsvisie sluiten we daarop aan. Met dien verstande dat, daar waar mogelijk, een gebiedsgerichte benadering wordt toegepast.

Ter illustratie; het thema wonen zal als functie/thema worden uitgewerkt in beleidsuitgangspunten (denk aan woningaantallen, verdeling over kernen/doelgroepen/woningtypen/afdwingbaarheid etc). Tegelijkertijd zal waar mogelijk en nodig, een gebiedsgerichte uitwerking worden opgenomen. Oftewel de locaties, de landschappelijke inpassing, wijze van natuurinclusief bouwen, enzovoort.

Voor het thema landschap en natuur geldt hetzelfde. Algemene uitgangspunten aangaande bijvoorbeeld biodiversiteit maar een specifieke gebiedsgerichte uitwerking, bijvoorbeeld de landschapstypologie, gebieden die bescherming verdienen, laanstructuren die versterkt kunnen worden enzovoort.

Voor thema's als maatschappelijk welbevinden en gezondheid zal de gebiedsgerichte benadering in mindere mate (kunnen) worden uitgevoerd dan bij voornoemde thema's.

3.2 Uitwerking per thema op hoofdlijnen

Wonen

Wonen vormt een belangrijk thema voor de respondenten en stakeholders. Uitbreiding van de woningvoorraad wordt onderschreven. Alle kernen moeten leefbaar blijven.

- ✓ Het merendeel van de inwoners geeft aan dat bouwen bij de kernen de voorkeur geniet. Met name leefbaarheid vormt een belangrijk motief.
- ✓ Het merendeel geeft aan groot belang te hechten aan bouwen in het betaalbare segment. Starters en senioren worden daarin als belangrijke doelgroep benoemd. Ook een doorstroming vanuit de bestaande woningvoorraad naar nieuwbouw is benoemd.
- ✓ Vanuit die resultaten is het goed om in de Omgevingsvisie voor alle kernen inzicht te geven in het aantal te bouwen woningen voor de periode tot 2030 én niet in de laatste plaats waar nieuwe woningbouwlocaties vorm kunnen krijgen, We stellen met prioriteit voor alle kernen een kernvisie op, waarin deze vragen worden beantwoord.
- ✓ We doen dit in overleg met de dorpsraden.
- ✓ We gaan in de Omgevingsvisie de resultaten van de kernvisies wonen opnemen. Op basis van het voorontwerp van de omgevingsvisie kan de discussie en participatie gemeentebreed worden gevoerd.
- ✓ In de omgevingsvisie wordt daarmee inzicht geboden in de nieuwe woningbouwlocaties en het ruimtelijk kader (voorwaarden) waarin deze tot ontwikkeling kunnen worden gebracht.
- ✓ Landschappelijke inpassing, klimaatadaptatie maatregelen, woningbouwdichtheden etc., worden op hoofdlijnen uitgewerkt
- ✓ In de omgevingsvisie wordt ook ingegaan op de doelgroepen en in welke mate het betaalbare segment kan worden bediend.
- ✓ Ook zullen we aangeven op welke wijze we dit denken te borgen in de uiteindelijke omgevingsplannen.
- ✓ Het inzetten van maatregelen voor eigen bewoning ter voorkoming het opkopen door 'beleggers' en instrumenten om lokale inwoners kansen te bieden worden onderzocht.
- ✓ We kijken naar de mogelijkheden voor stoppende agrariërs, met in achtneming van het VAB-beleid. We zijn terughoudend in knooppunten. Mogelijk kunnen enkele wel een oplossing bieden en kan hier wellicht een pilot project aan worden gekoppeld. De splitsings(on)mogelijkheeden van boerderijen zal ook worden uitgewerkt in de visie.

Landschap en natuur

Het thema dat met stip door de inwoners is aangemerkt als belangrijk. Rust, groen en ruimte vormen een belangrijke basis voor de toekomstige inrichting. Het overgrote deel van de respondenten spreekt waardering uit voor het coulissenlandschap en is tegelijkertijd bevreesd voor een verdere achteruitgang.

- ✓ We leggen goed vast waar we het over hebben in de omgevingsvisie. Landschapstypen worden gedefinieerd en zijn het uitgangspunt bij de visie op een verdere versterking van de landschapsstructuren.

- ✓ Ook de aanwezige landschapselementen, laanstructuren/beplanting, de landgoederen en bosgebieden brengen we in kaart.
- ✓ Beide onderdelen (type en aanwezig landschapselementen) vormen een belangrijke basis voor de omgevingsvisie.
- ✓ We onderzoeken in hoeverre en met welke maatregelen we een versterking van het landschap en natuur kunnen bewerkstelligen. We gebruiken cultuurhistorie als ontwerpinstrument. Historische structuren en landschapsbeeld proberen we in beeld te brengen.
- ✓ We proberen daarin (nieuwe) waterlopen, klimaatadaptatie te integreren.
- ✓ We integreren/verankeren het Biodiversiteitsplan in de omgevingsvisie.
- ✓ Een deel van de programma('s) leggen we vast in de omgevingsvisie. Een deel wordt na de omgevingsvisie uitgewerkt.
- ✓ We gaan in overleg met de landbouwsector en de natuurinstanties waarin we bezien in hoeverre we met de zogenaamde 'casco-benadering' enerzijds flexibiliteit kunnen creëren en tegelijkertijd het casco (dan vastgelegd op de basiskaart) kunnen beschermen. We onderzoeken in hoeverre we in nader op te stellen programma('s) dit na vaststelling van de omgevingsvisie uitwerken dan wel nu al vastleggen in de omgevingsvisie.
- ✓ We onderzoeken met de instanties in hoeverre we zaken vast moeten leggen in de uiteindelijke omgevingsplannen of uitgaan van vrijwilligheid en zonder verdere inperking van de individuele agrarische bedrijfsvoering.

Landbouw

Weliswaar door de respondenten niet als belangrijk thema aangemerkt, maar desalniettemin een zeer belangrijke functie in het buitengebied.

- ✓ We blijven uitgaan van verweving tussen voorgaand thema landschap en natuur en de landbouw
- ✓ We onderzoeken nadrukkelijk hoe we de landbouwfunctie verder kunnen integreren in de landschapsstructuren
- ✓ De omgevingsvisie en het uiteindelijke omgevingsplan zal niet dwingend zijn ten aanzien van individuele agrarische bedrijven, conform bestaand beleid. Nieuwe ontwikkelingen die een versterking van de verweving tussen landschap en natuur nastreven worden ingezet c.q. gefaciliteerd. Vrijwilligheid zal als groot goed worden beschouwd.
- ✓ In voorgaand thema is de casco benadering benoemd, die we ook mede omwille van een goed agrarisch gebruik en functioneren mogelijk kunnen inzetten. Hetzij in de omgevingsvisie, of daarna als nader uit te werken programma.
- ✓ We onderzoeken in hoeverre we als gemeente ondersteunend kunnen zijn in een verder omvorming naar circulaire agrarische bedrijfsvoering en/of natuurinclusief.. We zullen de in het leven geroepen 'agro-innovatie coöperatie' daarin integreren.
- ✓ We zullen de problematiek van stoppende agrariërs in het buitengebied als thema behandelen in onze omgevingsvisie. Met in achtneming van het VAB-beleid. We geven aan op welke wijze wellicht enkele knooppunten gerealiseerd kunnen worden, waar en onder welke voorwaarden de sloop van voormalige agrarische bedrijfsgebouwen ingezet kunnen worden voor woningbouw.
- ✓ We geven daarin aan op welke wijze de uitgangspunten en visie kan werken in het omgevingsplan, in het bijzonder of en hoe we flexibiliteit kunnen realiseren waarmee de bestaande agrarische bedrijfsvoering doorgang kan blijven vinden.

Bereikbaar en veilig

- ✓ We blijven onverminderd inzetten op het fietsverkeer in onze gemeente. We brengen dit tot uiting in fietsvoorzieningen en het stimuleren van het fietsgebruik en zullen dit tot uiting brengen in de omgevingsvisie.
- ✓ We zullen in de omgevingsvisie aangeven waar en hoe ingezet kan worden op lange en snelle afstandsroutes, afgestemd op de plannen vanuit de Cleantechregio.

Toerisme en recreatie

- ✓ We brengen de aanwezig recreatieve padenstructuur (belangrijkste routes) in beeld.
- ✓ We geven aan op welke wijze nieuwe functies de toeristisch recreatieve structuur kan verbeteren, passend in het landschap.

- ✓ We geven aan hoe een meer grootschalige toeristisch recreatieve voorziening (qua functie en verschijning etc) mogelijk een plek kan krijgen in de omgevingsvisie.

Bedrijventerreinen, werken en detailhandel

- ✓ We gaan uit van de bestaande situatie en plannen voor bedrijventerrein.
- ✓ We brengen in beeld hoe werk/bedrijvigheid mogelijk in voormalige agrarische bedrijfsbebouwing gerealiseerd kan worden. We bepalen daarvoor op hoofdlijnen de randvoorwaarden en de functies etc. Uitgangspunt is sowieso geen uitbreiding van bebouwing, maar sanering van overtollige gebouwen, benutten (deel van) bestaande bebouwing en landschappelijke inpassing en randvoorwaarden bedrijfssoorten enzovoort).
- ✓ We gaan in op de specifieke positie van loonbedrijven en mogelijk te stellen voorwaarden.
- ✓ We zullen onderzoeken in hoeverre een aanvullend detailhandelbeleid nodig is, en in het bijzonder een concentratie van bepaalde detailhandelfuncties. Mede ook in relatie tot het aantrekkelijk houden van de centrumgebieden.

Goede gezondheid en maatschappelijk welbevinden

De twee thema's waar respondenten veel belang aan hechten. In tegenstelling tot voorgaande thema's zijn deze niet altijd om te zetten in onderwerpen die direct vertaald kunnen worden in de fysieke leefomgeving.

- ✓ We geven in onze omgevingsvisie beide thema's nadrukkelijk een positie en zullen aangeven op welke onderdelen en maatregelen we beide kunnen dienen c.q. uitwerken.
- ✓ Daar waar binnen deze thema's wel sprake is van directe fysieke leefomgevingsaspecten zullen we deze integreren in met voorgaande thema's. De kruisverbanden worden in beeld gebracht in de omgevingsvisie.
- ✓ Daar waar sprake is van fysieke leefomgeving vertalen we dit naar voorgaande thema's. We brengen daarmee de samenhang tussen deze duidelijk aan. Ter illustratie, het realiseren van fysieke ontmoetingsplekken zal deels een doorwerking krijgen in het thema wonen, in toerisme en recreatie enz. Daar wordt dit dan ook uitgewerkt. Niet fysieke aspecten, bijvoorbeeld een stimulering van voorzieningen, verenigingsleven enzovoort is van even groot belang en zal ook in de omgevingsvisie worden benoemd en uitgewerkt. Onder voornoemd thema 'gezondheid en maatschappelijk welbevinden.
- ✓ Het voorzieningenniveau in de kernen wordt in de omgevingsvisie in beeld gebracht. We zullen aangeven waar verbeteringen en stimulans nodig is hoe we dit denken te bewerkstelligen.
- ✓ Een goede toegankelijkheid voor al onze bewoners van openbare ruimte, voorzieningen etc is daarin het uitgangspunt.
- ✓ We zullen binnen dit thema ook milieuaspecten behandelen die direct van invloed zijn op welbevinden en gezondheid. Denk aan geluid, trilling, bestrijdingsmiddelen, enzovoort.
- ✓ We sluiten aan op de gezondheidsnota en betrekken de kernwaarden voor gezonde leefomgeving bij de omgevingsvisie.
- ✓ De daaruit komende streefbeelden kunnen na de omgevingsvisie in een op te stellen programma worden uitgewerkt
- ✓ Voor het onderdeel sport en beweging zullen we aansluiten op het 'Sportakkoord, thema Openbare ruimte'.

Klimaatadaptatie en energietransitie

Klimaatadaptatie en de energietransitie zullen het beeld van de omgeving doen veranderen. Beide thema's zijn ook verbonden aan andere thema's zoals wonen / landbouw / natuur en landschap. Immers wanneer nieuwbouw energiezuinig of energieneutraal wordt gebouwd hoeft er minder energie duurzaam opgewekt te worden. Ook in andere sectoren speelt besparing een bijzonder grote rol. Energiebesparing is geen onderwerp wat direct vertaald kan worden in de fysieke leefomgeving.

- ✓ Klimaatadaptatie zal in de gebouwde omgeving vooral bestaan uit maatregelen om hittestress te voorkomen.
- ✓ Ingrepen om de verwerking van water tijdens hoosbuien zullen fysieke ruimte vragen om overbelasting van de riolering te voorkomen.
- ✓ Het klimaatadaptatiebeleid wat in 2021 wordt opgesteld zal uiteindelijk ook in de omgevingsvisie worden vertaald.
- ✓ Het beleid zon en wind zal integraal worden overgenomen in de omgevingsvisie.
- ✓ In een apart programma zal zon op dak gestimuleerd worden.

- ✓ De (tussentijdse) uitgangspunten van de RES zullen, voor zover deze een ruimtelijke doorwerking hebben, worden meegenomen in de omgevingsvisie.